

փաթեաներու պէս աչէն դէպ ի Բալս կը գրուէին. իսկ յունական ազդեցութեամբ հայերէնը եղած է Բալսէն աչ: Յունական ազդեցութիւնը հայերէնի վրայ եղած է ըստ այսմ լոկ ձեւական, եւ այն՝ նկատմամբ 1. ուղղութեան, 2. ձայնաւորներու համար յատուկ գրերու, որ օտար է արամէականին, 3. նշանագրերու յաջորդութեան եւ 4. հայերէն գրերու ընթացքին, ոմին, կանգնումին եւն: Այս յօդուածին կցած է հեղինակը (Caucasica Բ. հտ.) 9 յատուկ տախտակ, որոնց մէջ ամբաստյի, վրացերէնի եւ հայերէնի գրերը դիմացէ դիմաց դրուած են վերջիններու առաջինէն յառաջագոյութեան պատկերը ներկայացնելով:

Caucasica իր երրորդ հատորին մէջ եւս կու տայ բաց ի Եունիկերի վերոյիշեալ յօդուածի վերջին մասին շարունակութենէն՝ «Հայերէն եւ հարաւային կովկասերէն» (էջ 37—38) վերտառութեամբ շահեկան յօդուած մը, որուն մէջ ծանօթ կաւկասագէտ Գերհարդ Դետերս կը ձգտի ապացուցանել թէ հնդեւրոպական Հայերու Հայաստան դադարէր ժամանակ Հայաստանի նախաքնակ-չութիւնը, որ հետզհետէ հայացած եւ իւր ձայնական ձգտումները հայերէնի փոխանցած է՝ կովկասեան ժողովուրդներու հարաւային կովկասեան խումբին կը վերաբերէր: Ուստի ընդհանուր ներածութեան մը մէջ հայերէնի փոխաբերէնի հետ ունեցած աղերսի մասին ցարդ արտայայտուած տեսութիւններու ամփոփոյքն ընելէ յետոյ՝ 2 գլուխներու ներքեւ համեմատական ուսումնասիրութիւն մը կ'ընէ հայերէնի եւ հարաւային կովկասեան լեզուներու շեշտին (էջ 47—57), չափին (էջ 57—60), կիսաձայնաւորներուն (էջ 60—63), երկբարբառներուն (էջ 63—71), բաղաձայններուն (էջ 71—77) եւ ձայնափոխութիւններուն (էջ 77—82) միջեւ: Դետերսի շարունակելի այս յօդուածը տակաւին առաջին մասն է իր աշխատութեան:

Հայերէն գրերու ծագումի եւ դարդացումի, ինչպէս նաեւ հայերէնի՝ մեր դրացի ժողովուրդներու լեզուներուն հետ ունեցած աղերսի տեսակէտով մեծապէս շահեկան այս երկու յօդուածները՝ բաղձալի էր որ հայերէն թարգմանութեամբ հայ բանասիրութեան մատչելի ըլլային:

Հ. ՅԵՐՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՅԼԵՒԱՅԼԸ

«Կունդ:» — Թ. Աւդալքէզեան (Հանդէս Ամսօրեայ. Թ. 7—8, 391) Խորենացիի կողմէն Արամազդի համար գրուած «Կունդ» բառի մասին ալիւալլ բացատրութիւնները քննելով Լանդլուայինին կը հաւելի, եւ իր կարգին, հայ բարբառներէն քանի մը բառեր ու ձեւեր յիշելով (գլուխ կ'ունի տալ, կ'ունի կ'ի կամ կ'ունի անի, կ'ունի գ' կամ կ'ունի անի, կ'ունի կ'ունի) կը հաստատէ թէ Կունդ = մեծ, գլուխ: Ասոր քանի մը փաստ ալ Արարիկի բարբառը կու տայ. գնտի կ'—գնտի կ'ընել = պղտիկներուն իբր զբօսանք գլուխը արագօրէն ձախաւ շարժելը. գունդ = անհարթ առարկայի մը բարձր տեղերը (գունդուփոս). գնտի կ' = վերքի կամ ձեւած տեղի ուղեւոր բարձրանալը: Գլխու ձեւին նմանութեամբ ալ գունդ՝ կլորի ի մաստը առած է (հմտ. գունդ, գնդակ եւ այլն). այսպէս՝ գնտի կ' = հացթուխի կտրած կլորածեւ խմորները զոր տափակէ ցնելով կ'եփէ. (իսկ Խարբերդ՝ կը նշանակէ կերակուր մը, մանր «քիֆթէ»՝ ալյուր խոշորն ալ). գունտը կ' = կլորութեան մօտեցող մարդ, անասուն. գոնտու գիրութենէն կլորցած. գունտը կ' = խմաստով կրկնաւոր բառ մըն է, մեծապէս ապուշ. գոնտու գոլոշ = տձեւ (մարմին): Իսկ «Կունդ Արամազդ»ին ճիշդ ճիշդ նման գործածութիւն մը ունի արարիկերցին իր արկղերէնին մէջ. երբ խօսքերն ին լսող իսլամ մը կայ՝ Մուհամմէդ ըսելու տեղ «Կունդ» կ'ըսեն կասկած չառթելու համար. հասկնալի է որ ատով ըսել կ'ուզեն իսլամներու գլուխը, մեծը, գլխաւորը կը նշանակէ թէ գլուխ եւ թէ ցցուած, նոյնպէս կառափին մերձահինչ ունինք՝ կարկանդակ, եւ գլուխ ալ իր բուն նշանակութենէն դատ կ'ըսուի նաեւ լերան կատարին, ծառին գագաթին եւայլն, որոնց բոլորին մէջ ալ բարձրանալով ցցուած եղողի իմաստը կայ: Երբ ամանին կամ չափին մէջ լեցուած արմտիքը շուրթէն ալ վեր ըլլալով կոր դէպի մը երեւոյթը առած է՝ կ'ըսենք գլխացուած:

Պէտոյթ:

Խ. Պ. ԶԱՐԵԱՆԵԱՆ

